

OPINIE i ANALIZY

INSTYTUTU DE REPUBLICA

Standardy ETPC
dotyczące rejestracji partii
politycznych w kontekście
odmowy rejestracji
Komunistycznej Partii
Rumunii

OPINIE i ANALIZY

INSTYTUTU DE REPUBLICA

Standardy ETPC dotyczące rejestracji partii politycznych w kontekście odmowy rejestracji Komunistycznej Partii Rumunii

DR JAKUB CZEPEK

Redakcja serii

dr hab. Bogumił Szmulik, prof. ucz.
dr Magdalena Maksymiuk
mgr Łukasz Gołqb

© Copyright by Instytut De Republica 2022

ISBN 978-83-67253-13-0 (online)

Wydawca

Instytut De Republica
ul. Belwederska 23 lok.1
00-761 Warszawa
+48 22 295 07 29
e-mail: instytut@iderepublica.pl
www.iderepublica.pl

Spis treści

Główne wnioski pracy 7

Wstęp 9

Standardy EKPC dotyczące funkcjonowania partii politycznych 13

Wcześniejsze orzecznictwo ETPC dotyczące zagadnienia rejestracji partii komunistycznej
w Rumunii 16

Decyzja *Le Comité d'organisation et d'enregistrement du Parti Communiste Roumain* (Komitetu
ds. Organizacji i Rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej) przeciwko Rumunii 19

Zakończenie 21

Możliwe konsekwencje stanowiska ETPC w świetle polskiego konstytucyjnego zakazu propa-
gowania ustrojów totalitarnych 21

Literatura 23

Akty prawne 23

Monografie i artykuły naukowe 23

Orzecznictwo ETPC i EKmPC 24

Standardy ETPC dotyczące rejestracji partii politycznych w kontekście odmowy rejestracji Komunistycznej Partii Rumunii

Dr Jakub Czepek

Streszczenie

Zagadnienie działalności i legalności funkcjonowania partii politycznych było już kilkakrotnie przedmiotem analizy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC). W systemie Konwencji problematyka ta badana jest w kontekście zgodności z wolnością zgromadzeń i zrzeszania się. Nie należy jednak zapominać o konieczności postrzegania jej przez pryzmat art. 9, chroniącego wolność ekspresji.

Partie polityczne pełnią szczególną rolę w systemie demokratycznym. Z jednej strony rola ta obejmuje możliwość kształtowania przez nie porządku prawnego państwa–strony, z drugiej zaś reprezentowane przez nie poglądy przyczyniają się do debaty publicznej, realizując wymogi pluralizmu.

Naturalnie, władzom krajowym przysługują możliwości odmowy zgody na rejestrację partii, jeśli prezentowane przez nią poglądy są niezgodne z prawem lub zmierzają do obalenia ustroju demokratycznego. Niniejsza analiza ma na celu zbadanie standardu ETPC w tym zakresie.

Słowa kluczowe

partie polityczne, wolność ekspresji, wolność zgromadzeń i zrzeszania się, demokracja, społeczeństwo demokratyczne, pluralizm

Główne wnioski pracy

1. Państwo-Strona EKPC ma bardzo ograniczone wolności w zakresie odmowy rejestracji partii politycznej ze względów merytorycznych. Jest to podyktowane wąskim zakresem marginesu oceny państwa w tym zakresie oraz szczególną rolą, jaką pełnią partie polityczne w społeczeństwie demokratycznym.
2. Odmowa rejestracji partii politycznej ze względów merytorycznych może być zgodna z Konwencją, jeżeli władze krajowe wykażą sprzeczność programu i statutu partii z porządkiem prawnym.

Wstęp

Artykuł 11 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) gwarantuje jednostce wolność zgromadzeń i zrzeszania się. Ustęp 1 jednak jasno zastrzega, że dotyczy to „pokojowego zgromadzenia się oraz swobodnego stowarzyszania się”¹. Należy zauważyć, że regulacja ta obejmuje właściwie dwie gwarancje: wolność zgromadzeń i wolność zrzeszania się. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) w tym obszarze, zdaniem Clare Ovey i Robin White, można podzielić na dwie ogólne kategorie. Pierwsza z nich dotyczy praw „politycznych” lub „demokratycznych”, takich jak wolność udziału w demonstracji, czy dołączenia do partii politycznej. Są one blisko związane z wolnością ekspresji, zawartą w art. 10 i korzystają z reguł wyrażonych przez ETPC w obrębie tej gwarancji. Drugi rodzaj spraw wynikających z orzecznictwa Trybunału na tle art. 11 odnosi się natomiast do spraw dotyczących zatrudnienia oraz obejmujących możliwość przystąpienia lub odmowy dołączenia do związku zawodowego².

Przedmiotem niniejszej analizy będzie tylko pierwsza z tych kategorii, w odniesieniu do zakładania i funkcjonowania partii politycznych. Jak już wspomniano, gwarancje te są bardzo blisko związane z obszarem art. 10 EKPC, a więc z wolnością ekspresji.

W kontekście art. 10 trudno nie wspomnieć o klasycznym już wyroku w sprawie *Handyside przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*. W dużej mierze ukształtował on późniejszą interpretację wolności ekspresji. Trybunał zauważył w nim, że wolność ekspresji stanowi jeden z podstawowych fundamentów społeczeństwa demokratycznego, warunków jego postępu i rozwoju każdego człowieka. ETPC uznał, że art. 10 ust. 2 ma zastosowanie nie tylko do „informacji” czy „idei”, które są korzystnie odbierane jako nieobraźliwe lub obojętne, lecz również do tych, które obrażają, szokują lub niepokoją państwo lub jakąkolwiek część populacji. Takie są wymogi pluralizmu, tolerancji i otwartości umysłu, bez których nie istnieje społeczeństwo demokratyczne. Oznacza to również, że każda „formalność”, „ograniczenie”, „restrykcja” czy „kara” wymierzone w tej sferze muszą być proporcjonalne wobec celu prawowitego, który realizują³.

¹ Europejska Konwencja Praw Człowieka z 4.11.1950 r. (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284.), art. 11 ust. 1.

² C. Ovey, R. White, Jacobs and White, *The European Convention on Human Rights*, Oxford 2002, s. 298-299.

³ Wyrok ETPC w sprawie *Handyside przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z 7.12.1976 r., nr skargi 5493/72, § 49; szerzej na temat klasycznego już wyroku w sprawie *Handyside przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* np.: Z. Cichoń, *Swoboda wypowiedzi według standardów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka a penalizacja czynów*

Powyższe stanowisko jest o tyle istotne, że ETPC jasno podkreśla, że pomimo autonomicznej roli i szczególnej sfery zastosowania, art. 11 musi być postrzegany w świetle art. 10⁴. Ochrona opinii i wolność ich wyrażania jest bowiem jednym z celów wolności zgromadzeń i zrzeszania się⁵.

Powyższe wnioski mają również zastosowanie do partii politycznych, ze względu na ich fundamentalną rolę w zapewnianiu pluralizmu i właściwego funkcjonowania demokracji. ETPC wielokrotnie podkreślał, że demokracja nie może istnieć bez pluralizmu⁶. Dlatego też, w tego rodzaju sprawach, Trybunał chętnie odwołuje się do swego wcześniejszego stanowiska w sprawie *Handyside*, stwierdzając, że art. 10 ust. 2 ma zastosowanie nie tylko do „informacji” czy „idei”, które są korzystnie odbierane jako nieobraźliwe lub obojętne, lecz również do tych, które obrażają, szokują lub niepokoją. Fakt, że działalność partii politycznych stanowi zbiorowe korzystanie z wolności ekspresji, samoistnie uprawnia partie polityczne do korzystania z ochrony art. 10 i art. 11 Konwencji⁷.

W kontekście działalności partii politycznych Trybunał zwraca także uwagę na demokrację. Ta wartość została podkreślona już w Preambule Konwencji. Stanowi ona, że „zachowanie [podstawowych wolności] opiera się głównie z jednej strony na rzeczywiście demokratycznym ustroju politycznym, z drugiej na jednolitym pojmowaniu i wspólnym poszanowaniu praw człowieka, do których się one odwołują”⁸. Preambuła podkreśla również istnienie pomiędzy państwami-stronami wspólnego dziedzictwa ideałów i tradycji politycznych, poszanowania wolności i rządów prawa. W tym ujęciu ETPC wielokrotnie stwierdzał, że Konwencja została zaprojektowana tak, aby zachować i promować wartości społeczeństwa demokratycznego⁹.

Wartości demokratyczne są kluczowe dla systemu EKPC i przenikają przewidziane w niej gwarancje¹⁰. W sprawie *United Communist Party of Turkey przeciwko Turcji* ETPC stwierdził, że demokracja jest – bez wątpienia – fundamentalną cechą europejskiego porządku publicznego. Wynika to przede wszystkim z Preambuły Konwencji, która ustanawia bardzo jasny związek

obrazoburczych lub naruszających zasady moralności [w:] J. Białoćerkiewicz, M. Balcerzak, A. Czeczko-Durlak, *Księga pamiątkowa profesora Tadeusza Jasudowicza*, Toruń, 2004, s. 84-85; P. van Dijk, G.J.H. van Hoof, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Deventer-Boston 1990, s. 421 i nn.

⁴ Wyrok ETPC w sprawie *United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji* z 30.01.1998, nr skargi 19392/92, § 42.

⁵ Wyrok ETPC w sprawie *Young, James i Webster przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z 13.08.1981, nr skargi 7601/76, 7806/77, § 57.

⁶ *United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji*, § 43.

⁷ *Ibidem*; zob. także *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii* z 3.02.2005, nr skargi 46626/99, § 45.

⁸ EKPC, Preambuła.

⁹ Zob. wyrok ETPC w sprawie *Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen przeciwko Danii* z 7.12.1976, nr skargi 5095/71, 5920/72, 5926/72, § 53; wyrok ETPC w sprawie *Soering przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z 7.07.1989, nr skargi 14038/88, § 87.

¹⁰ Szerzej na temat demokracji jako wartości leżącej u podstaw Konwencji: R. Mizerski, *Test legalności w systemie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2009, s. 41 i nn.

między EKPC i demokracją¹¹. Zwłaszcza w kontekście funkcjonowania partii politycznych rola demokracji zdaje się być szczególnie istotna.

¹¹ United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji, § 45; zob. także: C. Gearty, *Democracy and Human Rights in the European Court of Human Rights: A Critical Appraisal*, „Northern Ireland Legal Quarterly”, vol. 51, no. 3, Autumn 2000, s. 381 i nn.; A. Mowbray, *Contemporary Aspects of the Promotion of Democracy by the European Court of Human Rights*, „European Public Law”, vol. 20, issue 3, September 2014, s. 469-498.

Standardy EKPC dotyczące funkcjonowania partii politycznych

Jak już wspomniano, interpretacja art. 11 powinna uwzględniać także kontekst gwarancji art. 10 oraz art. 9 EKPC¹². Trybunał słusznie podkreślił, że wolność pokojowego zgromadzania się nie może być oderwana od wolności wypowiedzi. Reguła ta dotyczy w większej mierze partii politycznych, ze względu na ich doniosłą rolę w zapewnianiu pluralizmu i właściwego funkcjonowania demokracji¹³. Wykonywanie przez państwo roli gwaranta demokracji i pluralizmu nie jest możliwe bez zapewnienia swobody wypowiedzi. Tej z kolei nie można sobie wyobrazić bez uczestnictwa w wyborach wielu partii politycznych reprezentujących różne odcienie opinii społecznej w danym państwie. Partie polityczne przyczyniają się w ten sposób do rozwoju publicznej debaty, która stanowi jądro konwencyjnej koncepcji społeczeństwa demokratycznego¹⁴. W tym znaczeniu rola pełniona przez partie polityczne wpływa na stan demokracji w danym państwie.

Należy też zauważyć, że demokracja rozwija się dzięki wolności ekspresji. Z tej perspektywy nie może istnieć żadne uzasadnienie dla utrudniania działalności grupy politycznej tylko dlatego, że dąży ona do publicznej debaty na temat sytuacji części ludności państwa i udziału w życiu politycznym kraju w celu znalezienia, zgodnie z regułami demokratycznymi, rozwiązań, które mogłyby zadowolić wszystkich zainteresowanych¹⁵.

Ze względu na rolę, jaką odgrywają partie polityczne posiadają one możliwość dojścia do władzy oraz wpływania na całokształt porządku w danym państwie. Partie polityczne różnią się od innych organizacji działających na arenie politycznej poprzez propozycje ogólnych

¹² Zob. decyzja EKPC w sprawie German Communist Party and Others (Niemiecka Partia Komunistyczna i Inni) przeciwko Niemcom z 20.07.1957, nr skargi 250/57.

¹³ United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji, § 42-43; Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii, § 44.

¹⁴ A. Wróbel, Art. 11. Wolność zgromadzania się i zrzeszania się [w:] L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, Tom I: *Komentarz do artykułów 1-18*, s. 660; zob. także wyrok ETPC w sprawie Castells przeciwko Hiszpanii z 23.04.1992, nr skargi 11798/85, § 43.

¹⁵ Wyrok ETPC w sprawie Socialist Party i Inni przeciwko Turcji z 25.05.1998, nr skargi 21237/93, § 45; United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji, § 57.

modeli społecznych przedstawianych elektoratowi oraz przez ich możliwość implementacji po uzyskaniu władzy¹⁶.

Trybunał w swoim dotychczasowym orzecznictwie kilkakrotnie podejmował problematykę funkcjonowania partii politycznych. Pod tym względem bardzo istotny był wyrok w sprawie *United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji*. ETPC przede wszystkim w jasny sposób potwierdził w nim, że art. 11 obejmuje swym zakresem partie polityczne, podkreślając ich wpływ na właściwe funkcjonowanie demokracji¹⁷.

W tej sprawie ETPC wyraził również możliwości ograniczenia działalności partii politycznych. Te wyjątki, sformułowane w samym art. 11, w odniesieniu do partii politycznych należy interpretować ściśle. Dlatego też, jedynie przekonujące i nieodparte powody mogą uzasadniać ograniczenia wolności zrzeszania się w odniesieniu do partii. W zakresie stwierdzenia czy doszło do konieczności ograniczenia tej wolności, na podstawie przewidzianej w art. 11 ust. 2, państwo-strona korzysta z bardzo ograniczonego zakresu marginesu oceny, który idzie w parze z rygorystycznym nadzorem europejskim, obejmującym zarówno prawo, jak i decyzje mające do niego zastosowanie, w tym decyzje wydawane przez niezawisłe sądy. Taka kontrola jest konieczna zwłaszcza w sytuacji, w której rozwiązuje się całą partię polityczną, a jej liderom zakazuje się prowadzenia podobnej działalności w przyszłości¹⁸.

Trybunał w ramach swej kontroli nie ma za zadanie zastępować swoimi wnioskami właściwych postanowień władz krajowych, lecz zbadać na podstawie art. 11 decyzje przez nie podjęte. Nie oznacza to, że ETPC musi ograniczyć się do stwierdzenia, czy państwo-strona skorzystało z przysługujących mu kompetencji w sposób rozsądny, ostrożny i w dobrej wierze. Trybunał musi zbadać daną ingerencję w świetle całej sprawy i ustalić, czy była ona „proporcjonalna wobec celu prawowitego” oraz czy powody przedstawione przez władze krajowe na jej uzasadnienie są istotnie wystarczające. Trybunał musi również upewnić się, że władze krajowe podjęły działania zgodne z zasadami zawartymi w art. 11 oraz oparły swoją decyzję na ocenie faktów¹⁹.

Należy jednak uzupełnić, że wynikające z Konwencji gwarancje ochrony dla partii politycznych dotyczą tylko tych, które szanują wartości demokratyczne. W sprawie *Refah Partisi i Inni przeciwko Turcji* ETPC stwierdził, że partia polityczna może promować zmiany w prawie lub w prawnych i konstytucyjnych strukturach państwa pod dwoma warunkami: środki użyte do tego celu muszą być legalne i demokratyczne oraz proponowane zmiany muszą być zgodne z fundamentalnymi regułami demokracji. W sposób jasny oznacza to, że partia polityczna, której przywódcy nawołują do nienawiści lub prowadzą politykę, która nie szanuje demokracji

¹⁶ Wyrok ETPC w sprawie *Refah Partisi (the Welfare Party) i Inni przeciwko Turcji* z 13.02.2003, nr skargi 41340/98, 41342/98, 41343/98, 41344/98, § 87.

¹⁷ *United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji*, § 24-25.

¹⁸ *Ibidem*, § 46; zob. także *Socialist Party i Inni przeciwko Turcji*, § 50.

¹⁹ *Ibidem*, § 47.

lub ma na celu zniszczenie demokracji oraz lekceważenie demokratycznych praw i wolności, nie może korzystać z ochrony wynikającej z Konwencji²⁰.

Trybunał uznał również, że nie należy wykluczyć, że partia polityczna powołując się na prawa z art. 9, art. 10 i art. 11, może próbować wywodzić z nich prawo do prowadzenia działań, które w praktyce mają na celu zniszczenie praw lub wolności określonych w Konwencji i doprowadzenie w ten sposób do zniszczenia demokracji²¹. Mając na uwadze bardzo jasny związek pomiędzy Konwencją i demokracją, nikt nie może opierać się na postanowieniach Konwencji w celu osłabienia lub zniszczenia ideałów i wartości społeczeństwa demokratycznego. Pluralizm i demokracja są oparte na kompromisie, który wymaga różnych ustępstw ze strony jednostek lub grup, które muszą czasami zgodzić się na ograniczenie niektórych z przysługujących im wolności, aby zagwarantować większą stabilność kraju pojmowanego jako całość²². W tym kontekście Trybunał uznał, że nie jest całkowicie nieprawdopodobnym, aby ruchy totalitarne, zorganizowane w formie partii politycznych mogły znieść demokrację, po tym jak dobrze działały pod rządami demokratycznymi. Przykłady tego zjawiska można zresztą znaleźć w niedawnej historii Europy²³.

Trybunał zauważył również, że partia polityczna kierowana wartościami moralnymi, wynikającymi z religii, nie może być postrzegana jako wewnętrznie sprzeczna z podstawowymi wartościami demokratycznymi, jeżeli spełnia powyższe wymogi²⁴.

Odnosząc się do ogólnej specyfiki działalności partii politycznych w kontekście orzecznictwa ETPC, należy przede wszystkim podkreślić ich rolę w sferze funkcjonowania demokracji oraz wpływ na debatę publiczną w danym państwie, a także konieczność zapewnienia pluralizmu. W zakresie ograniczania możliwości ich funkcjonowania, ETPC jasno podkreśla, że państwo-strona korzysta w takich sytuacjach z bardzo wąskiego zakresu marginesu oceny, który podlega ścisłej kontroli²⁵. W tym ujęciu ETPC zauważył, że to władze krajowe są w lepszej sytuacji, aby podejmować tego rodzaju decyzje, jednak musi się to wiązać z rygorystycznym nadzorem, obejmującym zarówno prawo, jak i decyzje dotyczące jego stosowania, łącznie z wyrokami niezależnych sądów²⁶. Trybunał nie wyklucza więc środków obejmujących rozwiązanie partii politycznej czy zakaz prowadzenia działalności politycznej dla jej liderów, zwłaszcza jeżeli działalności partii nie dla się pogodzić z wartościami demokratycznymi. ETPC dał temu jasny wyraz w sprawie *Refah Partisi i Inni przeciwko Turcji*.

²⁰ *Refah Partisi (the Welfare Party) i Inni przeciwko Turcji*, § 98; zob. także wyrok ETPC w sprawie *Yazar i Inni przeciwko Turcji* z 9.04.2002, nr skargi 22723/93, 22724/93, 22725/93, § 49; wyrok ETPC w sprawie *Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden przeciwko Bułgarii* z 2.10.2001, nr skargi 29221/95, 29225/95, § 97.

²¹ Zob. *German Communist Party and Others (Niemiecka Partia Komunistyczna i Inni) przeciwko Niemcom*.

²² Zob. *mutatis mutandis* decyzja EKmPC w sprawie *Petersen przeciwko Niemcom* z 22.11.2001, nr skargi 39793/98.

²³ *Refah Partisi (the Welfare Party) i Inni przeciwko Turcji*, § 99.

²⁴ *Ibidem*, § 100.

²⁵ *United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji*, § 46; *Socialist Party i Inni przeciwko Turcji*, § 50.

²⁶ *Refah Partisi (the Welfare Party) i Inni przeciwko Turcji*, § 100.

Wcześniejsze orzecznictwo ETPC dotyczące zagadnienia rejestracji partii komunistycznej w Rumunii

W kontekście przedmiotu niniejszej analizy trudno byłoby nie zbadać wcześniejszych rozstrzygnięć ETPC w kontekście zagadnienia rejestracji partii komunistycznej w Rumunii. W tym miejscu warto przypomnieć, że upadek totalitarnego reżimu komunistycznego w tym kraju w 1989 r. nie odbył się w warunkach pokojowych, a sama Rumunia miała problemy z rozliczeniem swej przeszłości. Znalazło to odzwierciedlenie także w orzecznictwie ETPC²⁷.

Zagadnienie odmowy rejestracji partii komunistycznej w Rumunii zostało podjęte w sprawie *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii*. Sąd krajowy, argumentując swoją decyzję stwierdził między innymi, że ze statutu i programu politycznego partii wynikało, iż dąży ona do ustanowienia humanitarnego państwa opartego na doktrynie komunistycznej. Oznaczałoby to, że obowiązujący od 1989 r. porządek konstytucyjny i prawny jest nieludzki i nie opiera się na prawdziwej demokracji²⁸.

W swoim programie politycznym partia (Partidul Comunistilor Nepeceristi – PCN) podnosiła między innymi, że jej celem jest ochrona interesów robotników oraz odwoływanie się do esencji doktryny komunistycznej, opartej na podstawowych zasadach: niewykorzystywania konkretnych osób przez innych lub przez państwo, sprawiedliwości społecznej opartej na pracy i właściwej konkurencji jakościowej oraz prawdziwej demokracji zdolnej do zabezpieczenia praw większości poprzez wolne wybory, w których wszystkie tendencje polityczne powinny mieć udział.

Program partii ubolewał nad tym, co określono antyspołecznym i antypracowniczym kierunkiem, w którym zmierzało społeczeństwo rumuńskie od czasu obalenia poprzedniego reżimu w 1989 r. oraz nad przekształceniem kraju w „kolonię europejskich i światowych imperiów neokolonialnych”. W programie stwierdzono również, że „teza leżąca u podstaw całej polityki i wszystkich doktryn zakłada, że główną przewagą w polityce jest liczba. Ci, którzy są najliczniejsi, mają zawsze rację, niezależnie od sposobu myślenia i działania, i to się stale potwierdza. Za przykład może tu posłużyć dzień 22 grudnia 1989 r., kiedy to antyklasowa, antyspołeczna i antynarodowa kontrrewolucja zwyciężyła w kilku krajach europejskich”²⁹.

Trybunał w tej sprawie zauważył, że jego analiza, czy odmowa rejestracji stanowiła „pilną potrzebę społeczną”, musi odpowiadać na pytania: czy istniały wiarygodne dowody o wystarczająco nieuchronnym zagrożeniu dla demokracji; czy działania i wypowiedzi przywódców badane w tej sprawie można przypisać danej partii politycznej; czy działania i wypowiedzi przypisane partii politycznej, pojmowanej jako całość, tworzyły jasny obraz społeczeństwa

²⁷ Zob. np. wyrok ETPC w sprawie Mocanu i inni przeciwko Rumunii z 17.09.2014, nr skargi 10865/09 45886/07, 32431/08; wyrok ETPC w sprawie Association “21 December 1989” i Inni przeciwko Rumunii z 24.05.2011, nr skargi 33810/07 18817/08.

²⁸ Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii, § 13.

²⁹ Ibidem, § 11.

stworzonego i przekonanego przez partię, który był niezgodny z założeniami społeczeństwa demokratycznego. Ogólna analiza powyższych punktów powinna również uwzględniać kontekst historyczny, w którym odmowa rejestracji partii miała miejsce³⁰.

ETPC w tej sprawie przypomniał, że musi zbadać daną ingerencję w świetle całej sprawy i ustalić, czy była ona „proporcjonalna wobec celu prawowitego” oraz czy powody przedstawione przez władze krajowe na jej uzasadnienie są istotne i wystarczające³¹.

Trybunał odwołał się w tej sprawie do formuły z wyroku *Handyside* i stwierdził, że jedną z fundamentalnych cech demokracji jest możliwość rozwiązywania w drodze dialogu, bez uciekania się do przemocy, kwestii podnoszonych przez różne nurty opinii politycznej, nawet jeśli są one uciążliwe lub niepokojące³². Sędziowie nie zauważyli również potrzeby odmowy rejestracji partii ze względu na historyczne doświadczenia totalitarnego komunizmu w Rumunii przed 1989 r. ETPC nie zwrócił również uwagi na istnienie „nagłej potrzeby społecznej”, ponieważ nie wykazano, jakoby program polityczny partii był niezgodny z zasadami demokratycznego społeczeństwa³³. W związku z powyższym, Trybunał uznał, że doszło do naruszenia art. 11³⁴.

Podobny wątek pojawił się w wyroku *Ignatencu et le Parti communiste roumain (Ignatencu i Rumuńska Partia Komunistyczna) przeciwko Rumunii*. Ta sprawa poruszała problem odmowy rejestracji partii, której nazwa była identyczna jak partii komunistycznej, założonej w 1921 r. W latach 1947-1989 Rumuńska Partia Komunistyczna (RPK) była jedyną oficjalną partią działającą na rumuńskiej scenie politycznej. Ustanowiony przez nią reżim totalitarny charakteryzował się pod względem politycznym konstytucyjną pozycją *de iure* jedynej partii i organu zarządzającego państwem, a pod względem gospodarczym - nacjonalizacją i wprowadzeniem scentralizowanego planowania gospodarki. Totalitarny reżim ustanowiony przez kierownictwo RPK został obalony w wyniku gwałtownych starć w grudniu 1989 r., kiedy to w kraju ustanowiono ustrój demokratyczny³⁵.

Wprawdzie statut partii, o którego rejestrację wnioskowali skarżący formalnie odwoływał się do wartości demokratycznych, lecz również do idei marksizmu i wskazywał, że jest ona kontynuatorem Rumuńskiej Partii Komunistycznej założonej w 1921 r.³⁶ Sąd Apelacyjny badający sprawę stwierdził, że wbrew temu, co zostało podniesione we wniosku o rejestrację, celem skarżących nie było utworzenie nowej partii politycznej, ale legitymizacja poprzedniej

³⁰ Ibidem, § 48.

³¹ Ibidem, § 49.

³² Ibidem, § 55.

³³ Ibidem, § 58 i nn.

³⁴ Ibidem, § 61.

³⁵ Wyrok ETPC w sprawie *Ignatencu et le Parti communiste roumain (Ignatencu i Rumuńska Partia Komunistyczna) przeciwko Rumunii* z 5.05.2020, nr skargi 78635/13, § 4, 5 i nn.

³⁶ Ibidem, § 11 i nn.

partii politycznej, która ustanowiła w Rumunii reżim totalitarny sprzeczny z zasadami demokracji³⁷.

ETPC zauważył, że sądy rumuńskie podejmując decyzję o odmowie zgody na rejestrację partii opierały się z jednej strony na wymogach formalnych. Te obejmowały obowiązek sporządzenia listy podpisów zwolenników grupy politycznej oraz złożenia oświadczenia o odpowiedzialności. W tym kontekście Trybunał uznał, że formalne powody rejestracji partii były „istotne i wystarczające” oraz proporcjonalne do celu prawowitego³⁸.

Odnosząc się do statutu i programu politycznego partii, ETPC zauważył, że nie można pominąć faktu, że skarżący – w przeciwieństwie do sprawy *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii*³⁹ – nie zmierzali jedynie do utworzenia partii komunistycznej o ideologii marksistowskiej. Rumuńska Partia Komunistyczna miała być następcą partii, która rządziła krajem, narzucając w nim reżim totalitarny, który został obalony w 1989 r. W ten sposób, skarżący nie odcięli się w sposób konkretny i całkowity od byłej RPK. Wręcz przeciwnie, mimo nowego statutu i odrębnego programu politycznego oświadczone, że partia ma być kontynuatorem dawnej RPK⁴⁰. Trybunał zauważył również, że w Rumunii istnieją partie o doktrynie komunistycznej. W związku z powyższym, prawo do utworzenia komunistycznej partii politycznej nie było iluzoryczne⁴¹.

W tym kontekście, zdaniem ETPC powodem odmowy rejestracji partii była chęć wykorzystania w złej wierze praw przez partię polityczną, która przez długi czas poważnie nadużywała swojej pozycji, ustanawiając reżim totalitarny, a tym samym uniknięcia naruszenia bezpieczeństwa państwa lub podstaw społeczeństwa demokratycznego. Odmowa rejestracji miała więc na celu przeciwdziałanie szczególnie poważnym, lecz tylko potencjalnym, nadużyciom ze strony zainteresowanych podmiotów, które polegałyby na naruszeniu zasad państwa prawnego i podstaw demokracji⁴².

W tej sprawie ETPC uznał, że podjęte przez sądy krajowe środki były istotne i wystarczające oraz proporcjonalne wobec celu prawowitego, do którego realizacji zmierzały, więc nie doszło do naruszenia art. 11⁴³. Warto jednak zwrócić uwagę na całkowicie odmienny charakter omawianej sprawy od wyroku *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii*. W tym przypadku ETPC w jasny sposób skupił się na bezpośrednim związku zakładanej partii i jej totalitarnej poprzedniczki oraz jasnych nawiązaniach do dorobku totalitarnej RPK. To właśnie te argumenty były kluczowe dla rozstrzygnięcia Trybunału, stwierdzającego, że odmowa rejestracji RPK przez sądy krajowe nie stanowiła naruszenia art. 11.

³⁷ Ibidem, § 27

³⁸ Ibidem, § 84-94.

³⁹ *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii*, § 55.

⁴⁰ *Ignatencu et le Parti communiste roumain (Ignatencu i Rumuńska Partia Komunistyczna) przeciwko Rumunii*, § 99; zob. także wyrok ETPC w sprawie *Ždanoka przeciwko Łotwie* z 16.03.2006, nr skargi 58278/00, § 123.

⁴¹ Ibidem, § 101.

⁴² Ibidem, § 103.

⁴³ Ibidem, § 104-106.

Decyzja *Le Comité d'organisation et d'enregistrement du Parti Communiste Roumain* (Komitetu ds. Organizacji i Rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej) przeciwko Rumunii

Wątek kolejnej próby rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej był ponownie badany przez Trybunał na mocy decyzji *Le Comité d'organisation et d'enregistrement du Parti Communiste Roumain* (Komitet ds. Organizacji i Rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej) przeciwko Rumunii⁴⁴. W tej sprawie, podobnie jak w wyroku *Ignatencu i Rumuńska Partia Komunistyczna przeciwko Rumunii* ETPC zbadał zarówno względy o charakterze formalnym, jak i te o charakterze merytorycznym. W kontekście względów formalnych sądy krajowe zwróciły uwagę na: konieczność posiadania przez partię rachunku bankowego; ograniczenie członkostwa na podstawie pewnych kryteriów społeczno-zawodowych; brak określenia w statucie działalności na poziomie krajowym i lokalnym; wykorzystanie listy członków już zgłoszonej we wcześniej odrzuconym wniosku oraz użycie nazwy byłej RPK⁴⁵.

W odniesieniu do powyższych nieprawidłowości ETPC uznał, że wymogi prawne związane z wnioskiem o rejestrację RPK nie miały na celu ukarania tej partii z powodu głoszonych przez nią opinii lub polityki⁴⁶. Trybunał uznał, że formalne powody rejestracji RPK podane przez sądy krajowe były istotne i wystarczające oraz proporcjonalne do celu prawowitego⁴⁷.

W kontekście statutu i programu politycznego partii, sądy krajowe stwierdziły, że: zawierają one niejasne sformułowania, które nie uwzględniają wartości demokratycznych oraz społeczno-politycznego rozwoju kraju po 1989 r.; umożliwiają działania o charakterze ekstremistycznym i totalitarnym, które mogą zagrozić bezpieczeństwu narodowemu; stanowią zagrożenie dla wartości demokratycznych. Sądy krajowe uznały również, że partia nie odcina się od byłej RPK⁴⁸.

ETPC odwołał się do swojego wcześniejszego orzecznictwa w sprawach *Partidul Comunistilor (Nepeceristi)* i *Ungureanu* oraz *Ignatencu i Rumuńska Partia Komunistyczna* i stwierdził, że prawo do utworzenia partii komunistycznej nie było iluzoryczne, gdyż takie partie istniały już w Rumunii. Ponadto, podmiot skarżący mógł zmienić dokumenty założycielskie partii tak, aby były one zgodne z prawem krajowym. ETPC zauważył też, że – w przeciwieństwie do wyroku w sprawie *Partidul Comunistilor (Nepeceristi)* i *Ungureanu*⁴⁹ – sądy krajowe wyczerpująco

⁴⁴ Decyzja ETPC w sprawie *Le Comité d'organisation et d'enregistrement du Parti Communiste Roumain* (Komitet ds. Organizacji i Rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej) przeciwko Rumunii z 30.11.2021, nr skargi 20401/15.

⁴⁵ Ibidem, § 1, 4.

⁴⁶ Zob. mutatis mutandis wyrok ETPC w sprawie *Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde* przeciwko Francji z 06.07.2007, nr skargi 71251/01, § 33.

⁴⁷ *Le Comité d'organisation et d'enregistrement du Parti Communiste Roumain* (Komitet ds. Organizacji i Rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej) przeciwko Rumunii, § 12.

⁴⁸ Ibidem, § 2, 3, 13.

⁴⁹ *Partidul Comunistilor (Nepeceristi)* i *Ungureanu* przeciwko Rumunii, § 55.

wyjaśniły przyczyny dla których wnioski o rejestrację nie spełniały wymogów przepisów krajowych oraz wykazały dlaczego program i statut RPK były sprzeczne z porządkiem prawnym kraju, a w szczególności z fundamentalnymi zasadami demokracji⁵⁰.

W tej sprawie, podobnie jak w wyroku *Ignatencu i Rumuńska Partia Komunistyczna*, Trybunał przychylił się do stanowiska sądów krajowych. Zdaniem ETPC sądy krajowe chciały zapobiec naruszeniom ze strony grupy politycznej, która przez długi czas poważnie nadużywała swojej pozycji, ustanawiając reżim totalitarny, a tym samym uniknięcia naruszenia bezpieczeństwa państwa lub podstaw społeczeństwa demokratycznego. Odmowa rejestracji miała więc na celu przeciwdziałanie szczególnie poważnym, lecz tylko potencjalnym, nadużyciom ze strony zainteresowanych podmiotów, które polegałyby na naruszeniu zasad państwa prawnego i podstaw demokracji⁵¹. W związku z powyższym ETPC uznał skargę za niedopuszczalną⁵².

⁵⁰ Le Comité d'organisation et d'enregistrement du Parti Communiste Roumain (Komitet ds. Organizacji i Rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej) przeciwko Rumunii, § 14.

⁵¹ Ibidem, § 15; zob. także *Ignatencu et le Parti communiste roumain* (*Ignatencu i Rumuńska Partia Komunistyczna*) przeciwko Rumunii, § 103.

⁵² Ibidem, § 16.

Zakończenie

Możliwe konsekwencje stanowiska ETPC w świetle polskiego konstytucyjnego zakazu propagowania ustrojów totalitarnych

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (KRP) w art. 11 gwarantuje pluralizm polityczny⁵³, a w art. 13, zakazuje istnienia „partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa”⁵⁴. W tym kontekście należy interpretować art. 13 jako ograniczający zakres art. 11. Warto zauważyć, że działalność partii politycznych powinna być ukierunkowana na realizację dobra wspólnego jako szczególnego rodzaju wartości w rozumieniu art. 1 KRP⁵⁵.

Należy wspomnieć, że organem uprawnionym do ingerencji w sferę tworzenia i działania partii jest Trybunał Konstytucyjny (TK). Następstwem orzeczenia TK, według którego cele lub działalność partii są sprzeczne z Konstytucją, jest obowiązek Sądu Okręgowego w Warszawie polegający na wykreśleniu partii z ewidencji i wszczęcia wobec niej postępowania likwidacyjnego⁵⁶.

Gwarancja art. 13 KRP wydaje się zbieżna z dotychczasowym orzecznictwem Trybunału w zakresie rejestracji partii politycznej i należałoby ją interpretować analogicznie. Dotychczasowe orzecznictwo ETPC jasno wskazuje, że odmowa rejestracji partii politycznej przez sądy krajowe ze względu na propagowanie przez nią ustroju totalitarnego może być zgodna z Konwencją.

⁵³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483), art. 10.

⁵⁴ Ibidem, art. 13.

⁵⁵ G. Kryszewski, K. Prokop, *Aksjologia polskiej Konstytucji*, Warszawa 2017, s. 19.

⁵⁶ Zob. szerzej: M. Granat, *Wymogi formalne wniosku do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie badania celów lub działalności partii politycznych*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, Tom XL, 2018, s. 626.

W tego rodzaju sprawach, należy uwzględnić wąski margines oceny państwa, który podlega ścisłej kontroli⁵⁷. Jest to podyktowane szczególną rolą partii politycznych w społeczeństwie demokratycznym oraz koniecznością zapewnienia pluralizmu poprzez umożliwienie dostępu partiom prezentującym rozmaite poglądy.

ETPC zwraca również uwagę na mogące wystąpić w procesie rejestracji partii wymogi formalne. Te powinny być istotne i wystarczające oraz proporcjonalne w odniesieniu do zamierzonego celu prawnego⁵⁸. Oznacza to, że wymogi formalne nie mogą zmierzać do np. ukarania partii z powodu głoszonych przez nią opinii lub polityki⁵⁹ czy być interpretowane w sposób arbitralny.

Merytoryczne przyczyny odmowy rejestracji partii mogą obejmować propagowanie przez nią ustroju totalitarnego. Należy jednak analizować każdy taki przypadek w sposób indywidualny. Istotne jest, aby organ krajowy odmawiający zgody na rejestrację był w stanie wykazać sprzeczność programu i statutu partii z porządkiem konstytucyjnym i porządkiem prawnym, w szczególności sprzeczność z fundamentalnymi zasadami demokracji⁶⁰. Brak tego elementu stanowił kluczową różnicę pomiędzy wyrokiem *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii*, a sprawami *Ignatencu i Rumuńska Partia Komunistyczna przeciwko Rumunii* oraz *Komitetu ds. Organizacji i Rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej przeciwko Rumunii*. W dwóch ostatnich sprawach taki związek został wykazany, a ETPC nie dopatrzył się naruszenia art. 11 w związku z decyzją sądów krajowych o odmowie rejestracji partii. Dostrzeżenie tego elementu wydaje się być również istotne w sferze konstytucyjnego zakazu propagowania ustrojów totalitarnych w art. 13.

Ze względu na stały rozwój orzecznictwa ETPC oraz nowych wyzwań związanych z funkcjonowaniem partii politycznych w społeczeństwie demokratycznym z jednej strony, a zakazem propagowania nienawiści czy ustrojów totalitarnych, z drugiej strony, należy domniemywać, że Trybunał będzie podejmował jeszcze to zagadnienie w przyszłości, co może skutkować dalszym doprecyzowaniem wymogów dotyczących odmowy rejestracji partii politycznych przez sądy krajowe.

⁵⁷ United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji, § 46; Socialist Party i Inni przeciwko Turcji, § 50.

⁵⁸ Le Comité d'organisation et d'enregistrement du Parti Communiste Roumain (Komitet ds. Organizacji i Rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej) przeciwko Rumunii, § 12.

⁵⁹ Zob. mutatis mutandis wyrok ETPC w sprawie Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde przeciwko Francji z 06.07.2007, nr skargi 71251/01, § 33.

⁶⁰ Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii, § 55.

Literatura

Akty prawne

Europejska Konwencja Praw Człowieka z 4.11.1950 r. (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483).

Monografie i artykuły naukowe

Cichoń Z., *Swoboda wypowiedzi według standardów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka a penalizacja czynów obrazoburczych lub naruszających zasady moralności* [w:] J. Białocerkiewicz, M. Balcerzak, A. Czechko-Durlak, *Księga pamiątkowa profesora Tadeusza Jasudowicza*, Toruń 2004.

Gearty C., *Democracy and Human Rights in the European Court of Human Rights: A Critical Appraisal*, „Northern Ireland Legal Quarterly”, vol. 51, no. 3, Autumn 2000.

Granat M., *Wymogi formalne wniosku do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie badania celów lub działalności partii politycznych* [w:] „Gdańskie Studia Prawnicze”, Tom XL, 2018.

Kryszeń G., Prokop K., *Aksjologia polskiej Konstytucji*, Warszawa 2017.

Mizerski R., *Test legalności w systemie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2009.

Mowbray A., *Contemporary Aspects of the Promotion of Democracy by the European Court of Human Rights*, „European Public Law”, vol. 20, issue 3, September 2014.

Ovey C., White R., Jacobs and White, *The European Convention on Human Rights*, Oxford 2002.

van Dijk P., van Hoof G.J.H., *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Deventer–Boston 1990.

Wróbel A., *Art. 11. Wolność zgromadzania się i zrzeszania się* [w:] L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, Tom I: *Komentarz do artykułów 1-18*.

Orzecznictwo ETPC i EKmPC

Decyzja EKmPC w sprawie German Communist Party and Others (Niemiecka Partia Komunistyczna i Inni) przeciwko Niemcom z 20.07.1957, nr skargi 250/57.

Decyzja EKmPC w sprawie Petersen przeciwko Niemcom z 22.11.2001, nr skargi 39793/98.

Decyzja ETPC w sprawie Le Comité d'organisation et d'enregistrement du Parti Communiste Roumain (Komitet ds. Organizacji i Rejestracji Rumuńskiej Partii Komunistycznej) przeciwko Rumunii z 30.11.2021, nr skargi 20401/15.

Wyrok ETPC w sprawie Association "21 December 1989" i Inni przeciwko Rumunii z 24.05.2011, nr skargi 33810/07 18817/08.

Wyrok ETPC w sprawie Castells przeciwko Hiszpanii z 23.04.1992, nr skargi 11798/85.

Wyrok ETPC w sprawie Handyside przeciwko Zjednoczonemu Królestwu z 7.12.1976 r., nr skargi 5493/72.

Wyrok ETPC w sprawie Ignatencu et le Parti communiste roumain (Ignatencu i Rumuńska Partia Komunistyczna) przeciwko Rumunii z 5.05.2020, nr skargi 78635/13.

Wyrok ETPC w sprawie Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen przeciwko Danii z 7.12.1976, nr skargi 5095/71, 5920/72, 5926/72.

Wyrok ETPC w sprawie Mocanu i inni przeciwko Rumunii z 17.09.2014, nr skargi 10865/09 45886/07, 32431/08.

Wyrok ETPC w sprawie Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde przeciwko Francji z 06.07.2007, nr skargi 71251/01.

Wyrok ETPC w sprawie Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde przeciwko Francji z 06.07.2007, nr skargi 71251/01.

Wyrok ETPC w sprawie Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu przeciwko Rumunii z 3.02.2005, nr skargi 46626/99.

Wyrok ETPC w sprawie Refah Partisi (the Welfare Party) i Inni przeciwko Turcji z 13.02.2003, nr skargi 41340/98, 41342/98, 41343/98, 41344/98.

Wyrok ETPC w sprawie Socialist Party i Inni przeciwko Turcji z 25.05.1998, nr skargi 21237/93.

Wyrok ETPC w sprawie Soering przeciwko Zjednoczonemu Królestwu z 7.07.1989, nr skargi 14038/88.

Wyrok ETPC w sprawie Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden przeciwko Bułgarii z 2.10.2001, nr skargi 29221/95, 29225/95.

Wyrok ETPC w sprawie United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji z 30.01.1998, nr skargi 19392/92.

Wyrok ETPC w sprawie Yazar i Inni przeciwko Turcji z 9.04.2002, nr skargi 22723/93, 22724/93, 22725/93.

Wyrok ETPC w sprawie Young, James i Webster przeciwko Zjednoczonemu Królestwu
z 13.08.1981, nr skargi 7601/76, 7806/77.

Wyrok ETPC w sprawie Ždanoka przeciwko Łotwie z 16.03.2006, nr skargi 58278/00.

Dr Jakub Czepek, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; j.czepek@uksw.edu.pl; ORCID: 0000-0001-7741-7806. Adiunkt w Katedrze Ochrony Praw Człowieka i Prawa Międzynarodowego Humanitarnego Wydziału Prawa i Administracji UKSW w Warszawie; specjalizuje się w prawie międzynarodowym praw człowieka. Głównym obszarem jego zainteresowań jest funkcjonowanie i orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; autor licznych publikacji dotyczących zobowiązań pozytywnych państwa, procedury pilotażowej oraz szeroko pojętych praw człowieka, łącznie z praktyką polską w tym zakresie. Członek Podkomitetu ONZ ds. Zapobiegania Torturom oraz Innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (SPT).

ECtHR standards concerning registration of political parties in the context of the registration refusal of the Communist Party of Romania

Dr Jakub Czepek

Summary

The issues concerning functioning and legality of political parties have already been the subject of analysis of the European Court of Human Rights (ECtHR). Within the Convention system, this problem had been examined in the context of freedom of assembly and association. However, it is essential to perceive it also through the prism of Article 9, guaranteeing freedom of expression.

Political parties play essential role in a democratic system. On one hand, this role includes the possibility of shaping the legal system of the state party. On the other hand, the views represented by them contribute to the public debate, realizing the requirements of pluralism.

Naturally, the state authorities have the possibility to decline registration of a political party, if the views it represents are unlawful or seek to subvert the democratic system. The aim of this analysis is to examine the ECtHR standard in this regard.

Key words

political parties, freedom of expression, freedom of assembly and association, democracy, democratic society, pluralism

Pragniemy wspierać polskich naukowców i dzielić się ich dokonaniem. Do naszych głównych zadań należy uwolnienie potencjału polskiej nauki poprzez promocję i popularyzację rodzimej myśli badawczej z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, a także wytworzenie mechanizmów i kapitału społecznego, który organizowałby się wokół idei państwowości.

Instytut De Republica jest nowoczesnym zapleczem eksperckim, promocyjnym i wydawniczym dla niedocenianych w kraju i poza jego granicami, a tak ważnych dla właściwego rozumienia historii i zjawisk społecznych, dziedzin nauki. Równie istotnym aspektem we wspomnianym zakresie jest współdziałanie z uczelniami wyższymi, instytutami badawczymi oraz analitycznymi z Polski i całego świata.